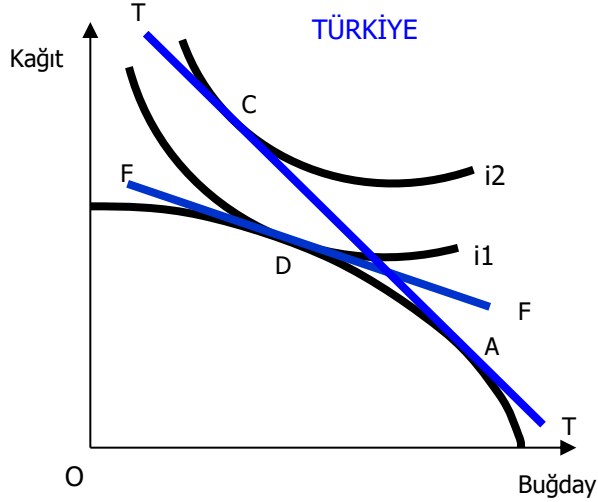

UTL 503

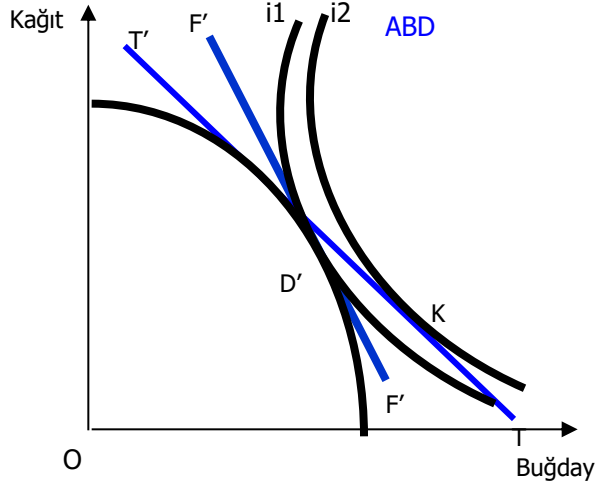
BÖLÜM 5

AÇIK EKONOMİDE DENGE VE TİCARET KAZANCI

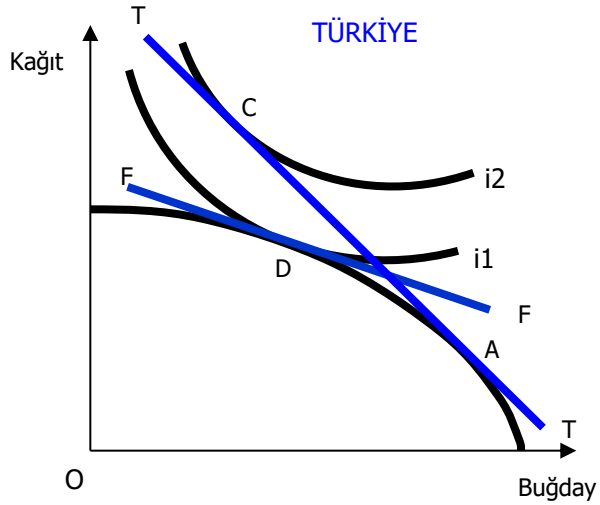
Açık Ekonomilerde Denge: Benzer Tercihler

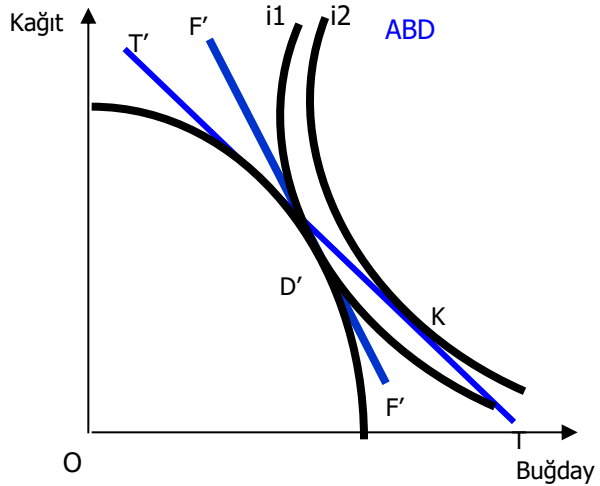
Kapalı ekonomi varsayımı altında denge noktası Türkiye'de D, ABD'de ise D' noktasıdır.

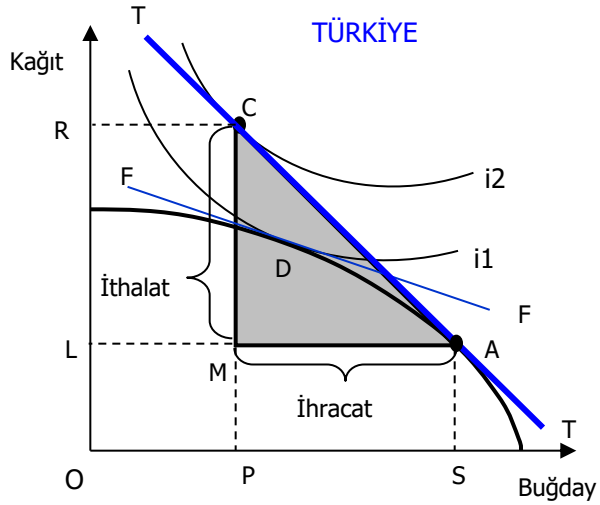
Türkiye'nin dönüşüm eğrisi buğday yönünde ABD'nin dönüşüm eğrisi kağıt yönünde göreceli uzundur. Çünkü buğday emek yoğun, kumaş sermaye yoğun bir maldır.

Türkiye'nin iç fiyat oranı FF doğrusu, ABD'nin iç fiyat oranı $F'F'$ doğrusuna göre yatıktır. Çünkü Türkiye'de buğday, ABD'de kağıt göreceli olarak daha ucuzdur.

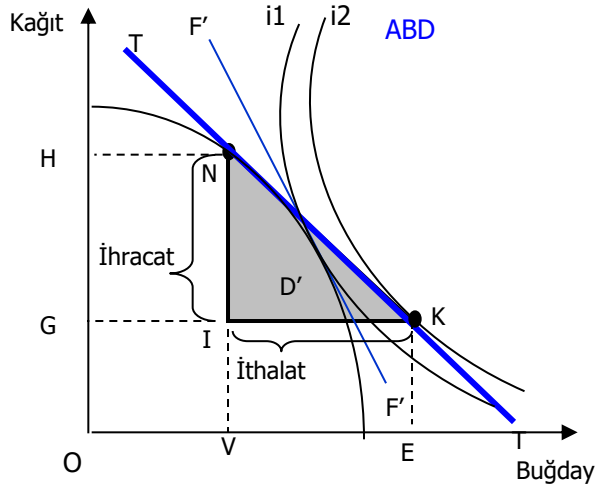
Ülkeler dış ticarete açıldığında iç fiyat oranları eşitlenir ve dünya fiyatını gösteren TT ve $T'T'$ doğruları elde edilir ve birbirine paraleldir.

- Türkiye için açık ekonomide denge
 - Tüketici Dengesi C noktasında
 - Üretici Dengesi A noktasında

Türkiye'nin dış ticaret kazancı **AMC** üçgenin alanına eşittir.

	Buğday	Kağıt
Üretim	OS	OL
Tüketim	OP	OR
İhracat	PS	----
İthalat	----	LR

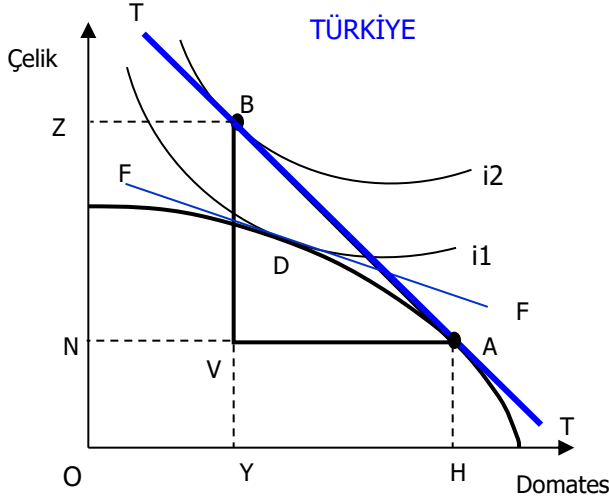

- ABD için açık ekonomide denge
 - Tüketici Dengesi K noktasında
 - Üretici Dengesi N noktasında

ABD'nin dış ticaret kazancı **KNI** üçgenin alanına eşittir.

	Buğday	Kağıt
Üretim	OV	OH
Tüketim	OE	OG
İhracat	----	GH
İthalat	VE	----

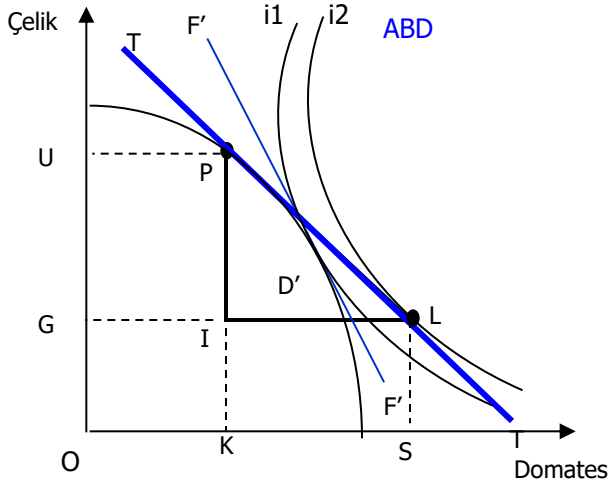
SORU

- Türkiye için açık ekonomide denge
Tüketici Dengesi noktasında
Üretici Dengesinoktasında

Türkiye'nin dış ticaret kazancı üçgenin alanına eşittir.

	Domates	Çelik
Üretim		
Tüketim		
İhracat		
İthalat		

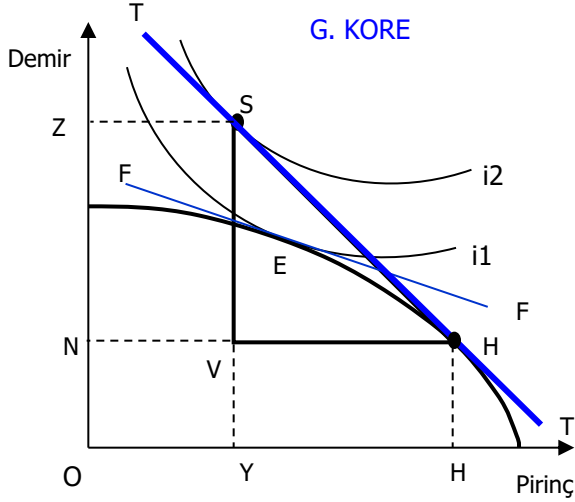

- ABD için açık ekonomide denge
Tüketici Dengesi noktasında
Üretici Dengesi noktasında

ABD'nin dış ticaret kazancı üçgenin alanına eşittir.

	Domates	Çelik
Üretim		
Tüketim		
İhracat		
İthalat		

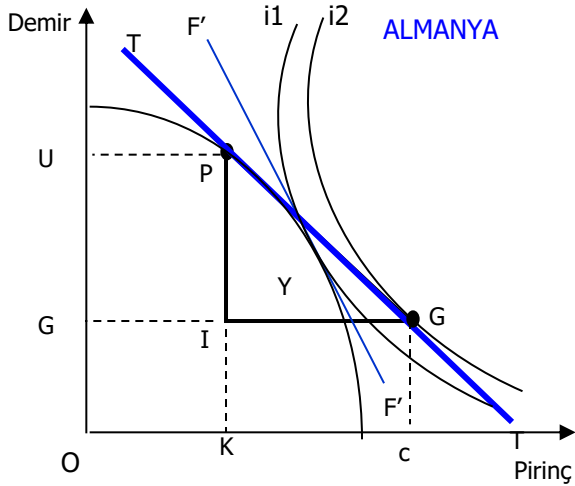
SORU

- G. Kore için açık ekonomide denge
Tüketici Dengesi noktasında
Üretici Dengesinoktasında

G. Kore'nin dış ticaret kazancı üçgenin alanına eşittir.

	Piriç	Demir
Üretim		
Tüketim		
İhracat		
İthalat		

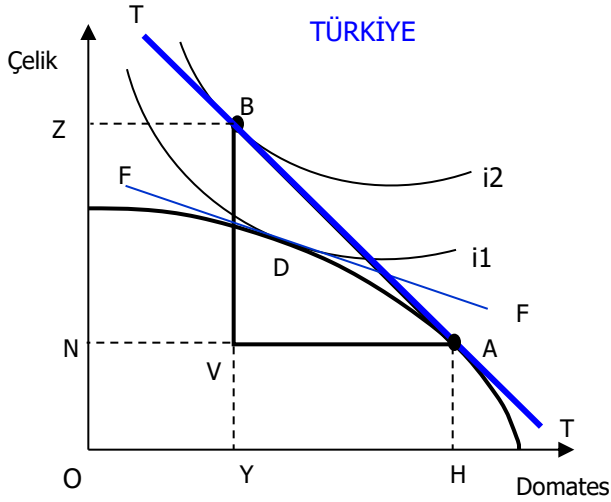

- Almanya için açık ekonomide denge
Tüketici Dengesi noktasında
Üretici Dengesi noktasında

Almanya'nın dış ticaret kazancı üçgenin alanına eşittir.

	Piriç	Demir
Üretim		
Tüketim		
İhracat		
İthalat		

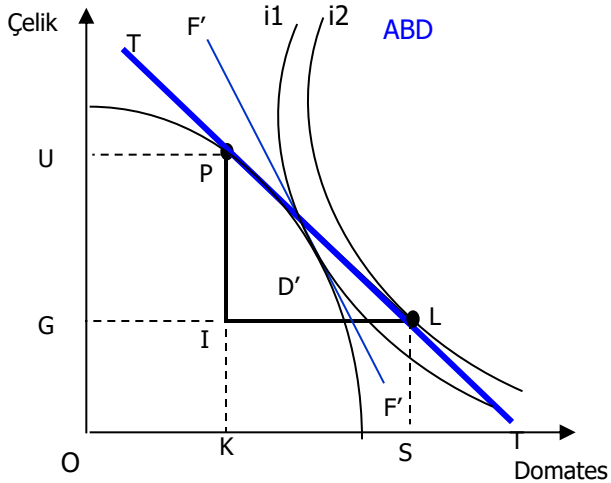
CEVAP

- Türkiye için açık ekonomide denge
 - Tüketici Dengesi B noktasında
 - Üretici Dengesi A noktasında

Türkiye'nin dış ticaret kazancı **AVB** üçgenin alanına eşittir.

	Domates	Çelik
Üretim	OH	ON
Tüketim	OY	OZ
İhracat	YH	----
İthalat	----	NZ

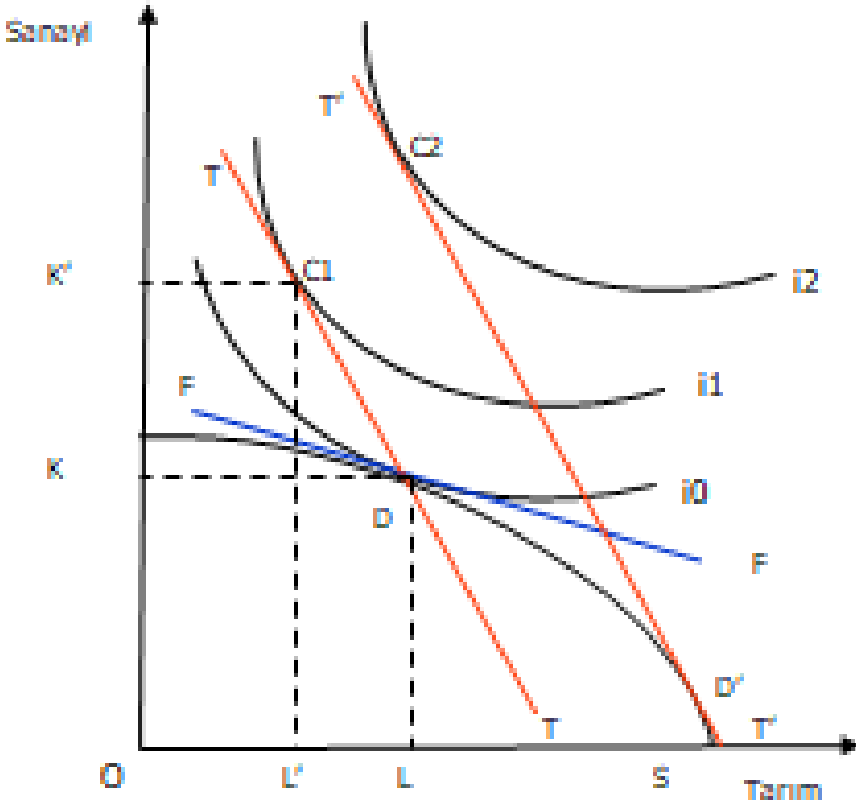
- ABD için açık ekonomide denge
 - Tüketici Dengesi L noktasında
 - Üretici Dengesi P noktasında

ABD'nin dış ticaret kazancı **LPI** üçgenin alanına eşittir.

	Domates	Çelik
Üretim	OK	OU
Tüketim	OS	OG
İhracat	----	GU
İthalat	KS	----

EKONOMİDE GENEL DENGE

Dış Ticaret Kazançları

Grafik 11: Tüketim ve Üretim Kazançları

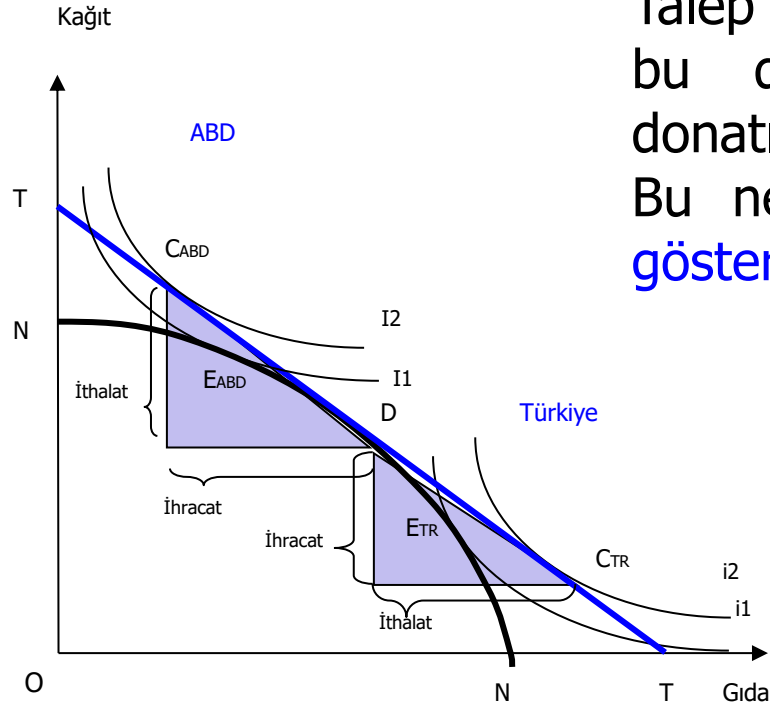
- Dış Ticaret Kazançları ikiye ayrılır :
- 1) Üretim Kazançları i1'den i2'ye
 - 2) Tüketim Kazançları i0'den i1'e

TALEP FARKLILIKLARINA BAĞLI DIŞ TİCARET

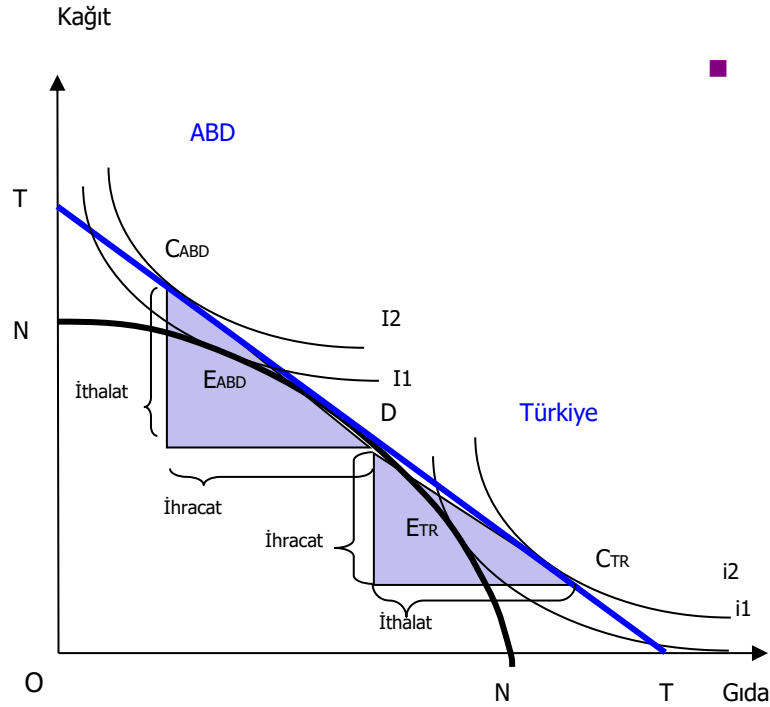
Talep koşullarının farklı, arz koşullarının aynı olduğu bu durumda, üretim teknolojileri ve faktör donatımları ve üretim maliyetleri iki ülkede eşittir. Bu nedenle **üretim olanakları eğrisi tek şekilde gösterilmiştir.**

Türkiye’de gıda, ABD’de kağıt talebi fazladır. Bu durum ülkelerin kayıtsızlık eğrilerinin yoğun olarak ihtiyaç duydukları mala daha yakın çizilmesi ile gösterilmiştir.

- Kapalı ekonomide denge noktaları Türkiye’de E_{TR} , ABD’de ise E_{ABD} şeklindedir.

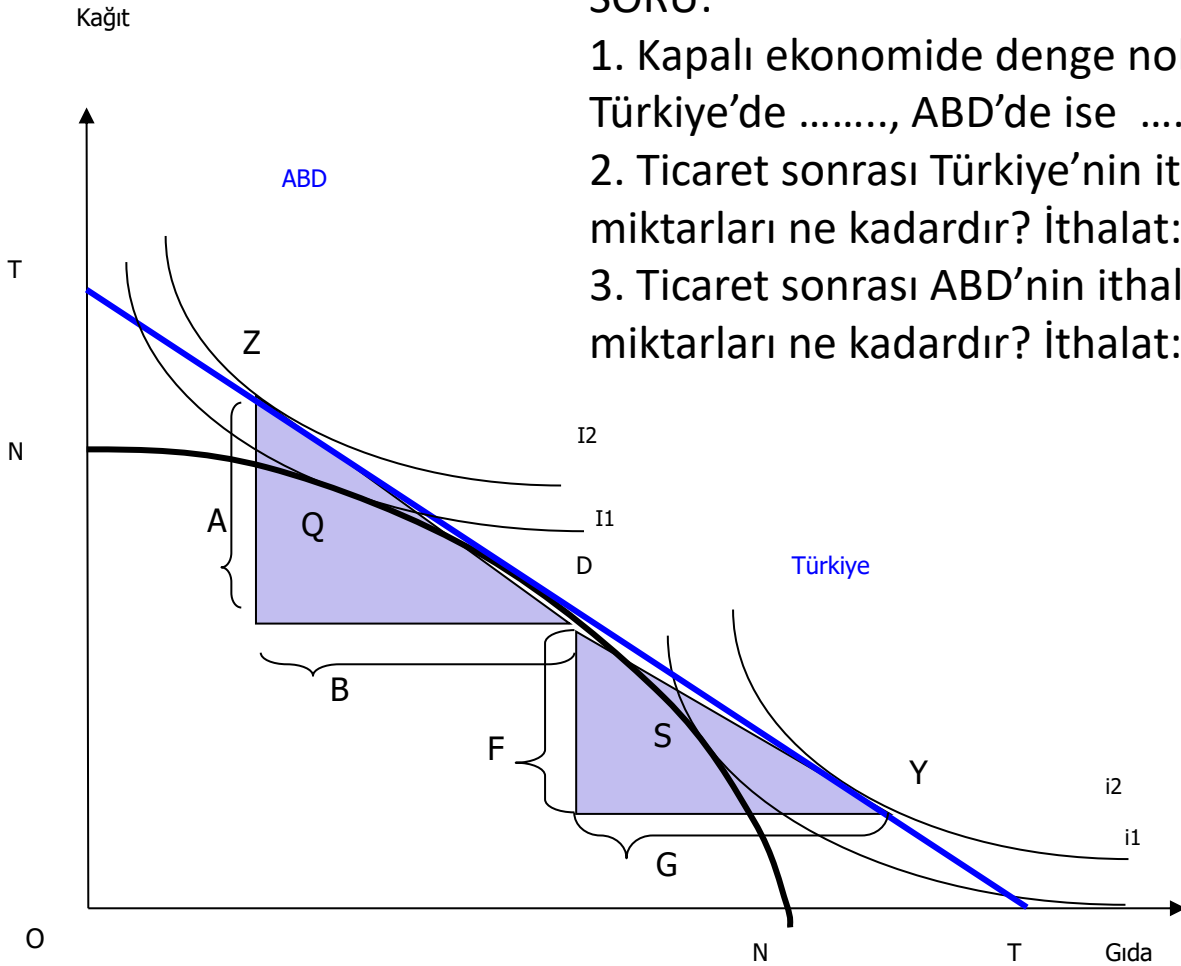

Grafik 12: Talep Farklılıklarına Bağlı Dış Ticaret

Grafik 12: Talep Farklılıklarına Bağlı Dış Ticaret

- Türkiye'de kağıt, ABD'de ise gıda göreceli olarak ucuzdur. Bu nedenle dış ticarete açıldıktan sonra **ucuz olan mallarda uzmanlaşmaya gidilir** ve uzmanlaşma D noktasına kadar devam eder.
- Türkiye yaptığı kağıt üretiminden bir bölümünü TT ticaret hadlerinden ihraç edip karşılığında gıda ithal eder. C_{TR} noktasında tüketim yapar. **Refah düzeyi i_1 'den i_2 'ye yükselmiştir.**

SORU:

1. Kapalı ekonomide denge noktaları Türkiye'de, ABD'de ise şeklindedir.
2. Ticaret sonrası Türkiye'nin ithalat ve ihracat miktarları ne kadardır? İthalat: G, ihracat: F
3. Ticaret sonrası ABD'nin ithalat ve ihracat miktarları ne kadardır? İthalat: A, ihracat: B

Dış Ticaret Hadleri (TERMS OF TRADE) Kavramı

Dış ticaret hadleri, ülkelerin ithalat ve ihracat fiyatları aracılığıyla yaptığı ticaret sonucundaki kazanç ve kayıpların karşılaştırılmasıyla diğer ülkelerle arasındaki uluslararası rekabet gücünü gösteren makroekonomik değişkenlerden biridir.

Dış ticaret hadleri kavramına ilişkin literatürde tek bir tanım mevcut değildir. Dış ticaret hadlerini Freeman (1971): “Ticaret şartlarında zamanla meydana gelen değişikliği gösteren bir endeks sayı karşılaştırmasıdır” şeklinde tanımlarken; Karluk (2003) kitabında: “En geniş tanımı ile ihracat fiyat endeksi ile ithalat fiyat endeksi arasındaki oran şeklinde tanımlanabilir.” şeklinde yer vermiştir.

Kısaca;

İhraç mallarının ithal malları ile değişim oranı olarak tanımlanır.

Dış ticaret hadleri öncelikle iki ülkeli, iki mallı bir model çerçevesinde genel denge koşulları altında ele alınmıştır. İthalat-ihracat eşitliği varsayımı altında, dış ticaret hadleri, iki malın birbirleriyle değiştirilebilir miktarları arasındaki oran biçiminde tanımlanmıştır.

Ancak hayatta bu basitleştirilmiş modeldeki gibi iki mal, iki ülke varsayımından çok uzak birçok ülkenin yine birçok malla gerçekleştirdikleri bir dış ticaret söz konusudur.

Böyle bir ortamda ihracatın ve ithalatın sürekli birbirine eşit olması mümkün değildir. Ayrıca dış ticarete konu olan malların içeriği, kalitesi gibi birçok faktör de farklılıklar göstermektedir. Tüm bu güçlüklerden dolayı farklı ihtiyaçlara cevap vermek üzere farklı dış ticaret hadleri kavramları geliştirilmiştir (Kazgan, 1972: 66).

A. Mal Değişimine Dayanan Dış Ticaret Hadleri

Dış ticaret hadlerinin mal ve hizmetler bakımından uluslararası değişiminin ele alındığı bu tanım,

- safi değişim ticaret hadleri,
 - gayri safi değişim ticaret hadleri
 - gelir değişim ticaret hadleri
- olmak üzere uğe ayrılır.

1. Net (Safi) Değişim Dış Ticaret Hadleri

Safi değişim ticaret haddi (Net Barter Terms of Trade), ihracat fiyatlarının ithalat fiyatlarına oranı olarak yaygın biçimde tanımlanır.

Bir ülkenin dış ticaret hadlerinin bozulması, ihraç mallarının ucuzlayıp ve/veya ithal mallarının pahalılaşması şeklinde ifade edilir (Seyidoğlu, 1998: 430-431).

Hesaplama da kolaylık olması bakımından dış ticaret hadleri işlemlerinde ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.

Net değişim ticaret haddi kavramını ilk kez Jacob Viner (1960) kullanmıştır.

$$N = \frac{P_x}{P_m}$$

N : Safi Değişim Ticaret Haddi

P_x : İhracat Fiyat Endeksi

P_m : İthalat Fiyat Endeksi

Dış ticaret hadlerinin 100'den büyük çıkması, dış ticaretten zaman içinde kazanç sağlandığını (dış ticaret hadlerinin ülke lehine seyretmesi), 100'den küçük çıkması ise dış ticaretten kayıba uğranıldığını (dış ticaret hadlerinin ülke aleyhine seyretmesi) göstermektedir (Şahin, 2017: 7).

2. Brüt (Gayri Safi) Değişim Dış Ticaret Hadleri

Brüt değişim ticaret hadleri, ilk kez F.W. Taussig tarafından kullanılmıştır. Taussig'e göre mal değişimine dayanan ticaret hadlerini iki yönden incelemek gerekir. Birincisi, net değişim ticaret hadleri; ikincisi, brüt değişim ticaret hadleridir.

Net değişim ticaret hadleri, ihraç ve ithal mallarından sadece ödemesi yapılanları parasal açıdan ele alırken, malların hareketlerinden dolayı ortaya çıkan ve diğer ödemelerin yapılmasını sağlayan hizmet işlemlerini kapsamamaktadır.

Ancak brüt değişim ticaret hadleri; ithal ve ihraç mallarının tüm kapsamını reel açıdan dikkate almaktadır. Brüt değişim ticaret haddi; ithalatın fiziksel miktarının, ihracatın fiziksel miktarına oranıdır (Taussig, 1927: 113-114).

Brüt değişim ticaret haddi, ithal malları miktar endeksinin ihraç malları miktar endeksine bölünmesi ile elde edilir. Bir başka deyişle, bir ülkenin ithalatının fiziki miktarı ile ihracatının fiziki miktarı arasındaki değişim oranıdır. Bu oran aşığıdaki formül yardımı ile hesaplanır:

$$G = \frac{Q_m}{Q_x}$$

G : Gayrisafi Değişim Ticaret Haddi

Q_m : İthalat Miktar Endeksi

Q_x : İhracat Miktar Endeksi

Brüt değişim ticaret haddine ilişkin oransal bir artış olumlu bir değişmeyi yansıtmaktadır. Çünkü verilen bir ihracat hacmiyle temel yıla nazaran daha fazla ithalat yapılabilmıştır (Mumcu, 1969:78).

Brüt değişim ticaret haddi, bir birim ihracat karşılığında ne kadar ithalat yapıldığını göstermektedir. Brüt değişim ticaret haddine ilişkin oransal bir artış, lehte bir değişmeyi temsil etmektedir. Brüt değişim ticaret haddindeki oransal bir düşüş ise, aleyhte bir değişmeyi göstermektedir.

Örneğin; belirli bir miktar ihracat karşılığında daha fazla miktarda ithalat yapılabilmesi ile ihracat hacmindeki düşüşe karşı aynı hacimde ithal malı alınabilmesi, brüt değişim ticaret haddinde artışı, yani lehte değişimi göstermektedir (Hepaktan ve Karakayalı, 2009: 186).

3. Gelir Ticaret Hadleri

Bir ülkenin ihracatının değerindeki değişiklikler, ithalat fiyat endeksindeki değişiklikler ile birlikte ele alındığında, bu ülkenin toplam ihracat geliriyle sağlayabileceği ithalat hacmi bulunabilir. İhracatın satın alma gücünü ya da ithal kapasitesini gösteren bu endekse gelir ticaret hadleri denir (Hepaktan ve Karakayalı, 2009: 187).

$$I = \frac{D_x}{P_m} = \frac{P_x Q_x}{P_m}$$

I : Gelir Ticaret Haddi

D_x : İhracat Değer Endeksi

P_m : İthalat Fiyat Endeksi

P_x : İhracat Fiyat Endeksi

Q_x : İhracat Miktar Endeksi

Gelir ticaret hadleri kavramı, G.S. Dorrance (1948) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Dorrance, gelir ticaret haddi kavramını şu şekilde açıklamaktadır: “Böyle bir indeksin hesabı nispi olarak basittir. Yabancı hesapları analiz edilen her ülke için, ithalatının fiyatı ve ihracatının değerinin bir indeksi hesaplanarak, ihracat fiyat indeksinin ithalat fiyat indeksine bölünmesinden çıkan sonuç, ilgili ülke için, ihracatının gelirinden elde edilebilir ithalatının hacmindeki değişimleri yansıtacaktır.” (Yılmaz, 1985: 22).

B. Faktör Değişimine Dayanan Dış Ticaret Hadleri

Dış ticarete, verimlilik değişmelerinin fiyat farklılaşmasına neden olup olmadığını göstermek amacıyla üretim faktörlerinin uluslararası dolaşımını esas alan faktör ticaret haddi kullanılmaktadır.

Faktör değişim ticaret hadleri, Marshall'ın her balyada sabit bir değerde üretken kaynak içeren temsili mal balyaları teorisinin temelini oluşturmaktadır (Haberler, 1970: 58).

1. Tek Faktörlü Ticaret Hadleri

Tek faktörlü ticaret hadleri, net değişim ticaret hadlerini ihracat malları üretimindeki verimlilik değişimlerine göre düzeltmektedir. İhracat verimlilik indeksini V_x ile gösterirsek tek faktörlü ticaret hadleri:

$$S = \frac{P_x}{P_m} V_x$$

şeklinde hesaplanır.

S : Tek Faktörlü Değişim Ticaret Haddi

P_x : İhracat Fiyat Endeksi

P_m : İthalat Fiyat Endeksi

V_x : İhracat Verimlilik Endeksi

Tek faktörlü ticaret hadlerinin iyileşmesi lehte bir sonuç doğurur ve ihraç malları üretiminde kullanılan faktör birimi başına daha fazla bir ithalatın sağlanabileceği anlamına gelir (Mumcu, 1969: 80).

2. Çift Faktörlü Ticaret Hadleri

İthalat prodüktivite endeksinin V_m ile gösterilmesi durumunda çift faktörlü dış ticaret hadleri şu şekilde hesaplanır:

$$D = \frac{P_x V_x}{P_m V_m}$$

D : Çift Faktörlü Değişim Ticaret Haddi

P_x : İhracat Fiyat Endeksi

P_m : İthalat Fiyat Endeksi

V_x : İhracat Verimlilik Endeksi

V_m : İthalat Verimlilik Endeksi

Çift faktörlü ticaret hadlerinin iyileşmesi, ihraç mallarının üretiminde kullanılan faktörlerin bir ünitesinin, ithal malları içinde mevcut yabancı faktörlerin daha fazla ünitesi ile mübadele edildiğini gösterir. Faktör olarak emeği göz önünde bulundurursak, ihraç edilen bir saatlik bir emek temel yıla nazaran daha fazla emek-saat satın alabilmiştir (Mumcu, 1969: 81).

Tanımlanan dış ticaret hadlerinden net dış ticaret hadleri, gelir ticaret hadleri ve tek faktörlü dış ticaret hadleri en önemlileridir.

Çift faktörlü dış ticaret hadleri geliştirmekte olan ülkeler için çok fazla önemli değildir ve eğer ölçülmüşse bu çok nadirdir.

Geliştirmekte olan ülkeler için dış ticaret hadlerinin en önemlisi gelir ticaret hadleri ve tek faktörlü dış ticaret hadleridir.

Ancak net dış ticaret hadleri hesaplamada en kolay olanıdır.

Ekonomik literatürde tartışmanın çoğu net dış ticaret hadlerindedir. Aslında net dış ticaret hadleri (N) genellikle dış ticaret hadleri olarak anılır (Salvatore, 1998: 339).

C. Fayda ve Gerçek Maliyetlere Dayanan Dış Ticaret Hadleri

1. Gerçek Maliyet Ticaret Haddi

Gerçek maliyet ticaret haddi, tek faktörlü değişim ticaret haddine ihraç edilen malların üretimlerinde kullanılan birim faktör başına maliyet endeksi ilave edilerek hesaplanır (Karluk, 2003: 155).

$$R = S \frac{1}{D_x}$$

R : Gerçek Maliyet Ticaret Haddi

S : Tek Faktörlü Değişim Ticaret Haddi

D_x : İhraç Edilen Malların Üretiminde Kullanılan Faktörlerin Maliyet Endeksi

Gerçek maliyet ticaret haddi, gerçekleşen birim maliyetler karşısında ithal edilebilen mal miktarındaki değişimleri gösterir.

Gerçek maliyet ticaret haddindeki oluşacak bir artış, ihracat üretim metotlarındaki yeniliklerden ya da ihracatta kullanılan faktör oranlarındaki değişimlerden meydana geliyorsa, birim gerçek maliyet başına sağlanan ithalat miktarı artar.

Fakat bu endeksin hesaplanabilmesinde oluşan zorluklar nedeniyle uygulamada pek kullanılmamaktadır (Kumbaracıbaşı, 1973: 86).

2. Fayda Ticaret Haddi

Fayda ticaret hadleri, gerçek maliyet ticaret hadleri ile ithal edilen malların sağladığı fayda ve ihraç edilen malların ülke içi tüketiminde oluşan azalan fayda arasındaki oransal ilişkinin ayarlanması şeklinde hesaplanır (Karluk, 2003: 155).

$$U = RU_0$$

U : Fayda Ticaret Hadleri

R : Gerçek Maliyet Ticaret Hadleri

U_0 : İhraç ve İthal Mallarının Yarattıkları ve Kaybına Sebep Oldukları Fayda Endekslerinin Oransal İlişkisi

Fayda ticaret haddi, ithal edilebilir mallar ve kaynakların ihraç malları üretiminde kullanılması ve ihraç edilen malların tüketiminin önlenmesi sonucunda o malların birim başına nisbi faydasını esas almaktadır (İyibozkurt, 1982: 57).

Dış ticaret hadleri konusunda, yukarıdaki sınıflandırmada görüldüğü gibi, farklı ticaret haddi kavramlarıyla karşılaşılmaktadır. Ancak, günümüzde dış ticaret haddi kavramından söz edildiğinde akla ilk gelen, net değişim ticaret haddi kavramı olmaktadır.

ULUSLARARASI GÖRECELİ FİYATLARIN (DIŞ TİCARET HADLERİ) OLUŞUMU

- Ricardo'ya göre ülkelerin yurtiçi üretim maliyetleri oranı uluslararası ticarete denge ticaret hadlerinin sınırlarını belirler. Ancak Ricardo modeline dayanarak dış ticaret hadlerinin hangi noktada oluşacağını belirleme imkanı yoktur. Çünkü bu arz yanında talep koşullarına da bağlıdır.

David Ricardo'ya göre ülkelerin iç maliyet oranlarını uluslararası ticarete denge dış ticaret hadlerinin alt ve üst sınırı belirlemekteydi. Ancak Ricardo geliştirdiği modelde bu alt ve üst sınırlar arasında uluslararası ticaret dengesini sağlayan ticaret hadlerinin hangi düzeyde olacağını açıklamamıştır, bunun temel nedeni Ricardo'nun analizlerinin arz yönlü oluşudur.

Klasik bir iktisatçı olan John Stuart Mill dış ticaretle ilgili analizlerde talep yönlü yaklaşımlar geliştiren ilk iktisatçıdır.

Mill, Ricardonun modelindeki eksikleri tamamlamış ve iç maliyet oranlarının belirlediği sınırlar içinde dış ticaret hadlerinin yani ülkeler arası görece fiyatların hangi sınırlar içinde oluşacağını açıklamıştır.

Mill'in yaklaşımına göre; 2 ülke ve 2 mallı bir modelde ülkelerden birinin diğer ülke malına karşı talebinin şiddeti bilinirse, dış ticaret denge fiyatı belirlenebilir. Mill'in bu yaklaşımı **Karşılıklı Talep Kanunu** olarak bilinir.

Karşılıklı Talep Kanunu; ülkenin kendi malından vereceği belirli bir miktar karşılığında ne kadar ithal mal talep ettiğini gösterir. Dolayısıyla karşılıklı talep 1 birim yabancı mal karşılığında verilecek yerli malı arzına eşittir.

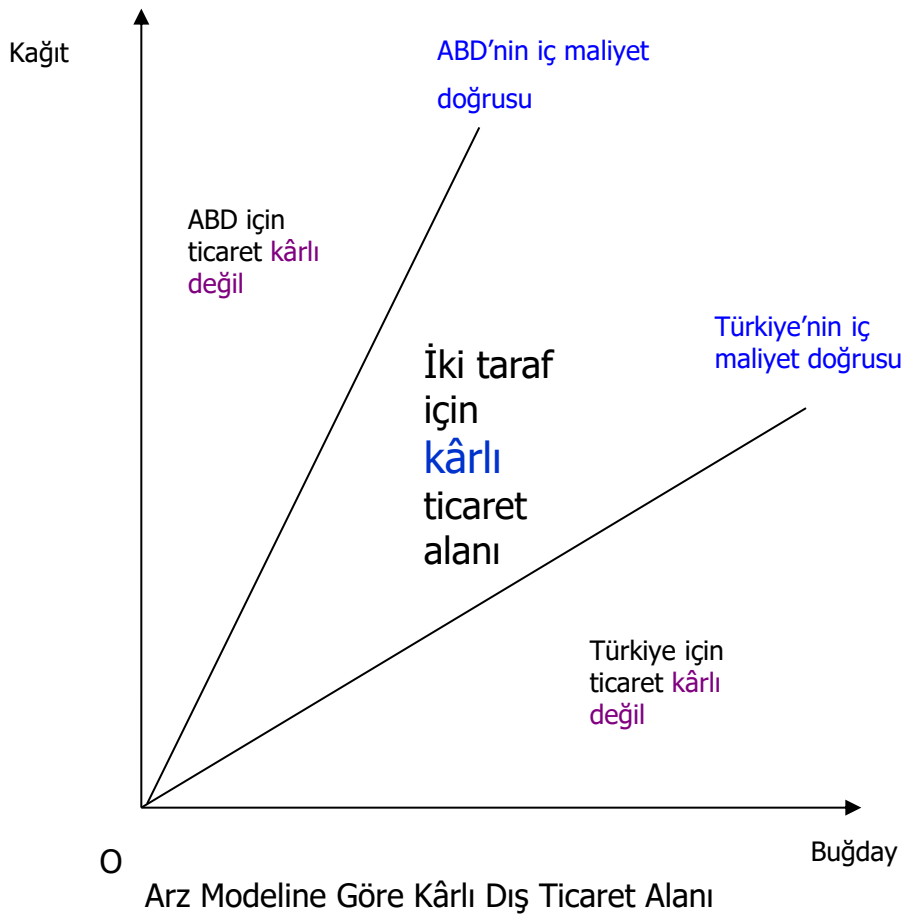
Ülke, belirli miktar yerli mal karşılığında ne kadar az yabancı mala razı oluyorsa ithal malına olan karşılıklı talebi o derece şiddetli demektir. Dış ticaret hadlerini açıklamada Mill'in Karşılıklı Talep Kanunu oldukça faydalı olsada bu konudaki en önemli katkı Teklif Eğrileridir.

Türkiye ve ABD'yi ele alarak sabit verim koşulları altında buğday ve kağıdın iç maliyet oranlarının aşağıdaki gibi olduğunu varsayalım:

Türkiye: 1 buğday = $\frac{1}{2}$ kağıt

ABD: 1 buğday = 2 kağıt

Bu iç maliyetler her iki ülke için karlı dış ticaretin sınırlarını oluşturur.

İki ülkenin iç maliyet doğruları arasında kalan alan **iki taraf** için de ticarete kârlı alandır. Dış ticaret hadleri, bir ülkenin yurt içi maliyetlerine ne kadar yaklaşırsa **diğer ülkenin** dış ticaret kazançları o derece artar.

KARŞILIKLI TALEP KANUNU

(Reciprocal demand law)

Dış ticarete denge fiyatları, iki ülkeli modelde ülkelerden birinin, diğerinin malına olan talebinin **şiddetine** bağlıdır.

Bir ülkenin karşılıklı talebi, kendi malından vereceği bir birim için diğerinin malından talep edeceği miktarla ölçülür.

Karşılıklı Talep Kanunu (reciprocal demand law), ilk defa John Stuart Mill (1806-1873) tarafından ortaya atılmıştır.

Mille göre iki-ülkeli modelde eğer ülkelerden birinin, diğerinin malına karşı talebinin ne derece şiddetli olduğu bilinirse, ticarete denge fiyatları belirlenebilir.

İki-ülkeli bir modelde, bir ülkenin karşılıklı talebi, onun kendi malından vereceği bir birim için, öbürünün malından talep edeceği miktarlarla ölçülür. Diğer ifadeyle, karşılıklı talep, bir birim yabancı mal karşılığında teklif edilen ulusal mal arzına eşittir.

Ülke belirli miktar yerli mal karşılığında ne kadar az yabancı mala razı oluyorsa ithal malına olan karşılıklı talebi o derecede şiddetli demektir.

TEKLİF EĞRİLERİ (Offer Curves)

Teklif eğrileri iki ünlü İngiliz iktisatçı olan Marshall ve Edgeworth tarafından geliştirilmiştir.

Ülkenin bir miktar ithal malı karşılığında önerdiği ihraç malı tutarına **teklif** adı verilir.

Teklif eğrisi, ithal malı bir birim artırılırken, ülkenin kendi malından önereceği miktarı gösteren eğriye denir.

Bir teklif aynı anda üç şeyi ifade eder:

- İhraç miktarı
- İthal miktarı
- Uluslararası fiyat oranı

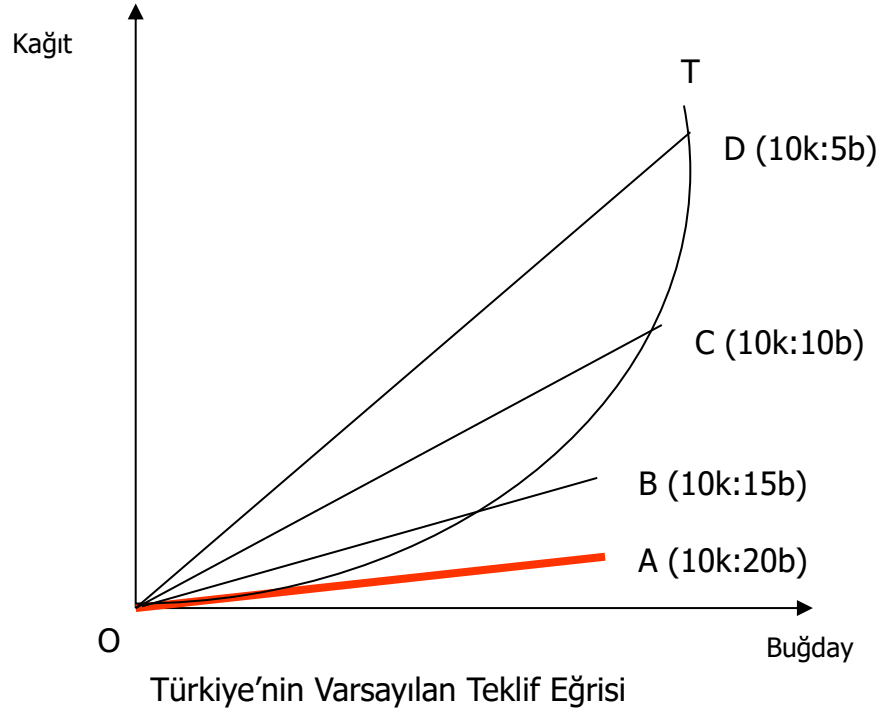
Teklif eğrisi; tüm olası fiyatlardan o ülkenin dünya fiyatlarında almaya ve satmaya istekli olduğu miktarları gösteren bir eğridir.

Uluslararası fiyatlar değıştikçe ülkelerin teklifleri de değışecektir.

Bir ülkenin her seferinde teklif edeceği ihraç malı miktarı giderek azalır çünkü ithal edilen malın o malı ihraç eden ülkeye sağladığı fayda giderek azalacaktır, buna karşılık ihracatçı ülke ihraç ettiği maldan yoksun kaldıkça bu malın faydası artmaya başlayacaktır.

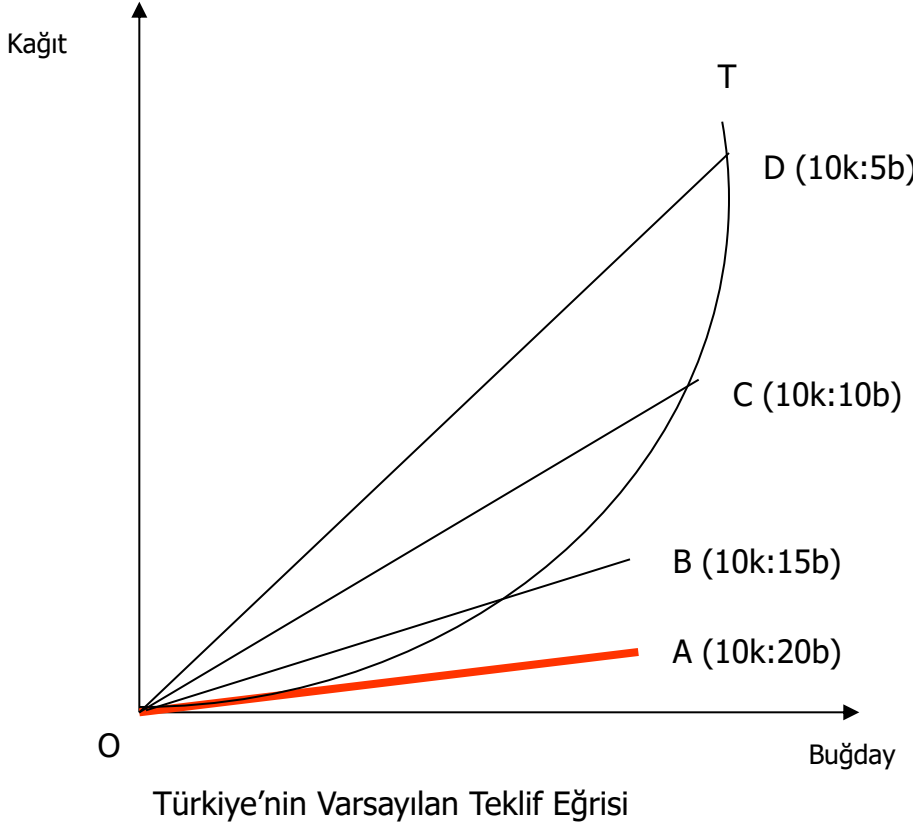
Bu nedenle dış ticaret hadleri giderek ülkenin lehine gelişecektir. Başka bir ifadeyle ihraç malı daha değerli hale gelecektir.

Türkiye'nin Varsayılan Teklif Eğrisi

OT eğrisi Türkiye'nin kağıt ithalatı karşısında ne kadar buğday ihraç etmek istediğini gösteren teklif eğrisidir. OA ülkenin iç maliyet doğrusudur ve bu doğru üzerinde ülke 10 birim kağıt için 20 birim buğday vermeye hazırdır. Teklif eğrisi bu iç maliyet eğrisinin altına düşmemektedir çünkü ticaret hadlerinin iç maliyetten düşük olması durumunda ülkenin bu ithal malı kendisi üretmesi daha ucuza gelecektir.

Türkiye'nin Varsayılan Teklif Eğrisinin Elde Edilişi

- OT eğrisi üzerindeki fiyat doğrularının giderek dikleşmesi, ticaret hacmi genişledikçe Türkiye'nin, ancak **buğday fiyatının kağıt cinsinden yükselmesi** sonucu ticareti kabul edeceğini gösterir.
- Çünkü artan ithal malı miktarının ülkeye sağladığı **marjinal fayda azalmaktadır.**

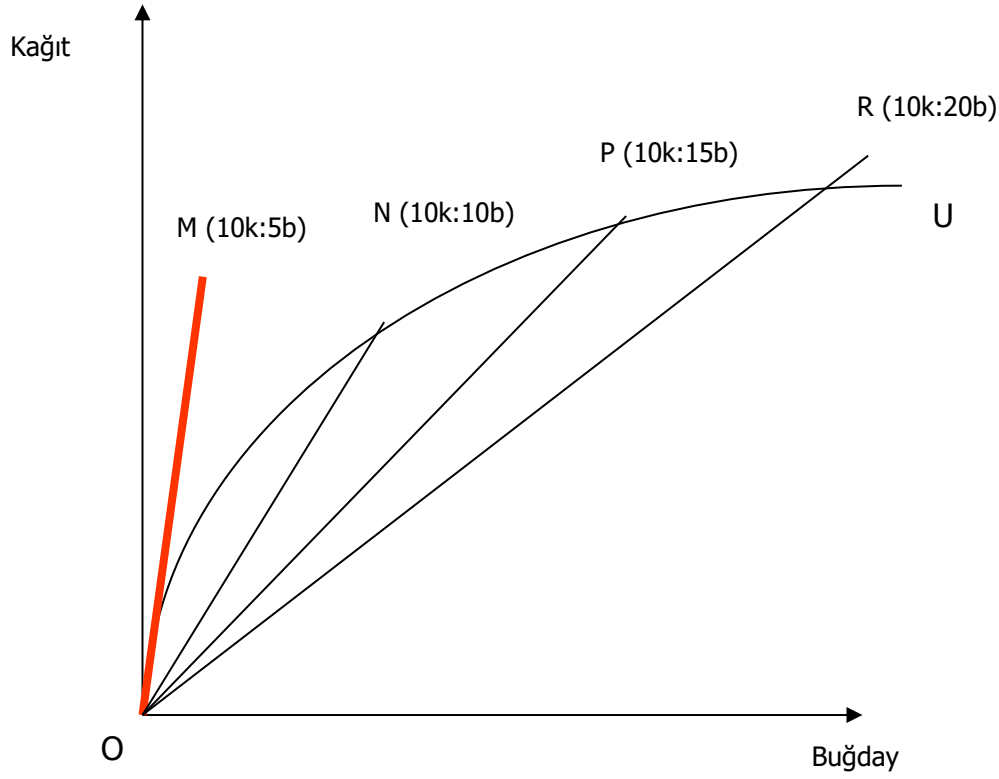
Eğriye dikkat ettiğimizde, i maliyet doğrusundan ayrıldıktan sonra eğri giderek dikleşmekte (eğimi yükselmekte) ve belli bir ticaret hacminden sonra tersine dönmetedir.

Eğimin yükselmekte olduğu kısımda, her yeni ithal malı birimi karşılığında ihraç malından önerilen miktarlar azalmaktadır. Eğrinin tersine döndüğu kısımda ise, daha fazla ithal malı kabul edebilmesi için ülke, teklif ettiği ihraç malının toplam miktarını azaltıyor.

Bunun anlamı şudur: Artan ithal malı miktarlarının ülkeye sağladığı marjinal fayda giderek azalır. Oysa ticaret hacmi genişledikçe ihraç malı arzı daralacağı için önerilen her ihraç malı biriminin doğuracağı marjinal fayda kaybı büyümektedir.

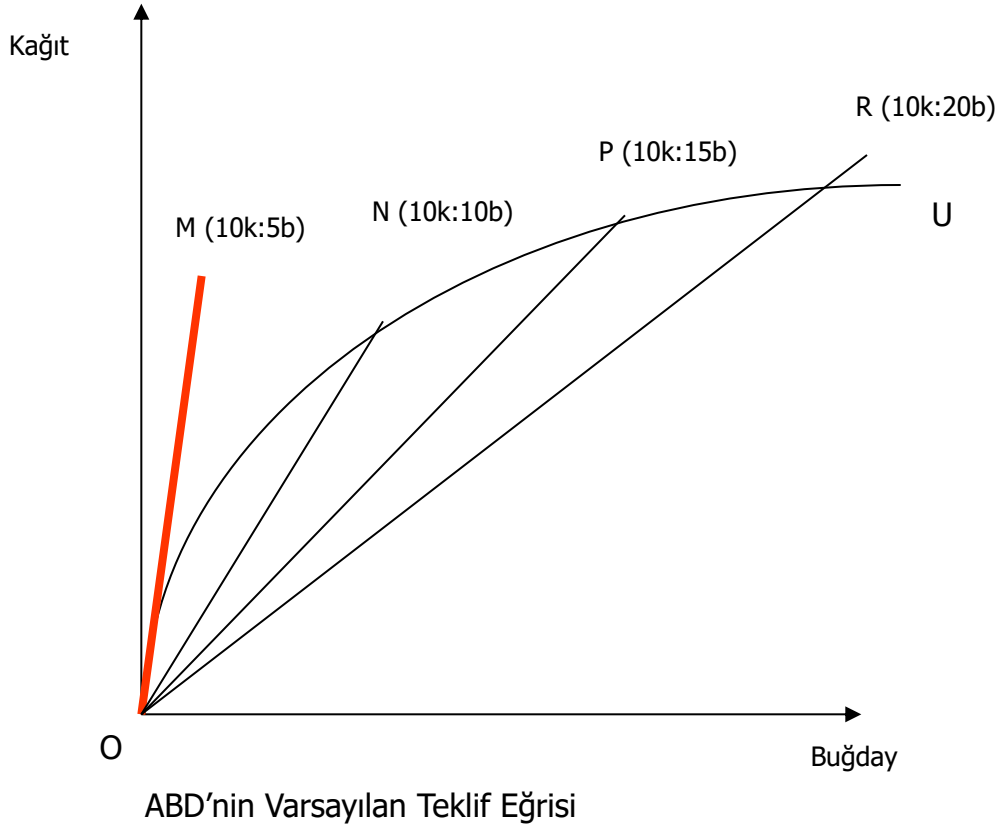
ABD'nin Teklif Eğrisi

ABD'nin teklif eğrisi yatay eksene doğru kavislidir. Karşı ülkenin malına duyulan ihtiyaç ne kadar düşük ise kavis o derece daralacaktır.

ABD'nin Varsayılan Teklif Eğrisi

ABD'nin Varsayılan Teklif Eğrisinin Elde Edilişi

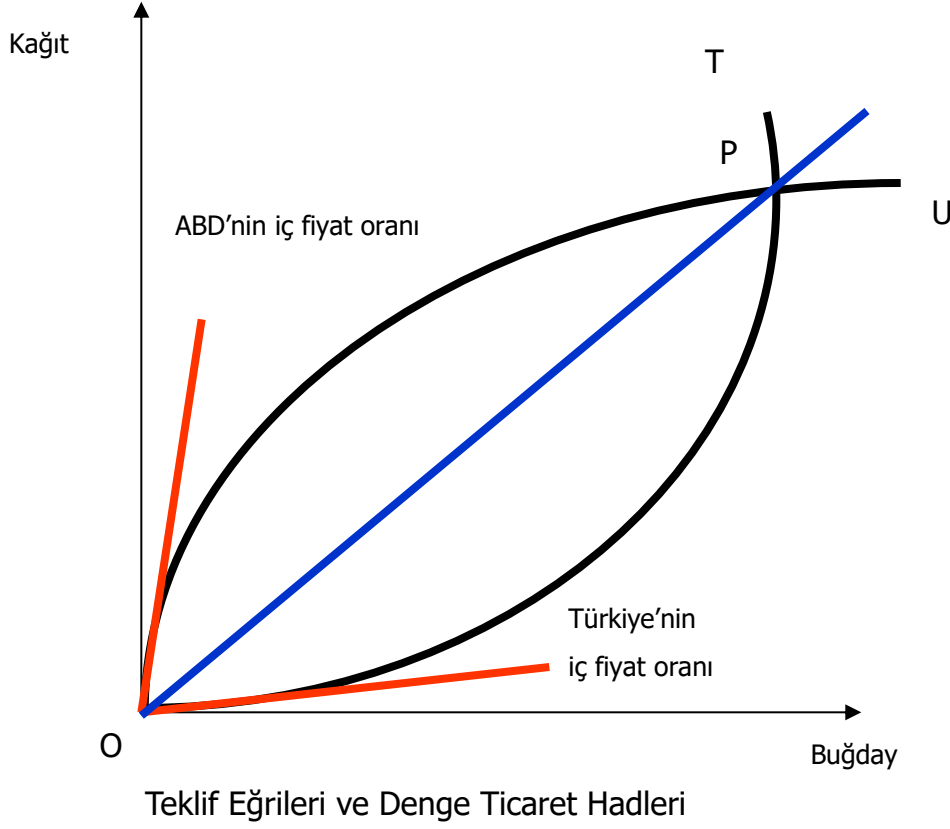
- Türkiye'nin teklif eğrisine benzer bir şekilde elde edilen ABD'nin teklif eğrisi görülmektedir.

Teklif eğrisi analizlerinde amaç iki ülkeli model yardımıyla uluslararası ticaret dengesini sağlayan göreceli fiyat oranlarını yani dış ticaret hadlerini belirlemektir.

Ekonomik hayatta denge fiyatları, bir ülkenin ihraç edeceği miktarın diğer ülkenin ithal edeceği miktara eşitlendiği noktada oluşmaktadır.

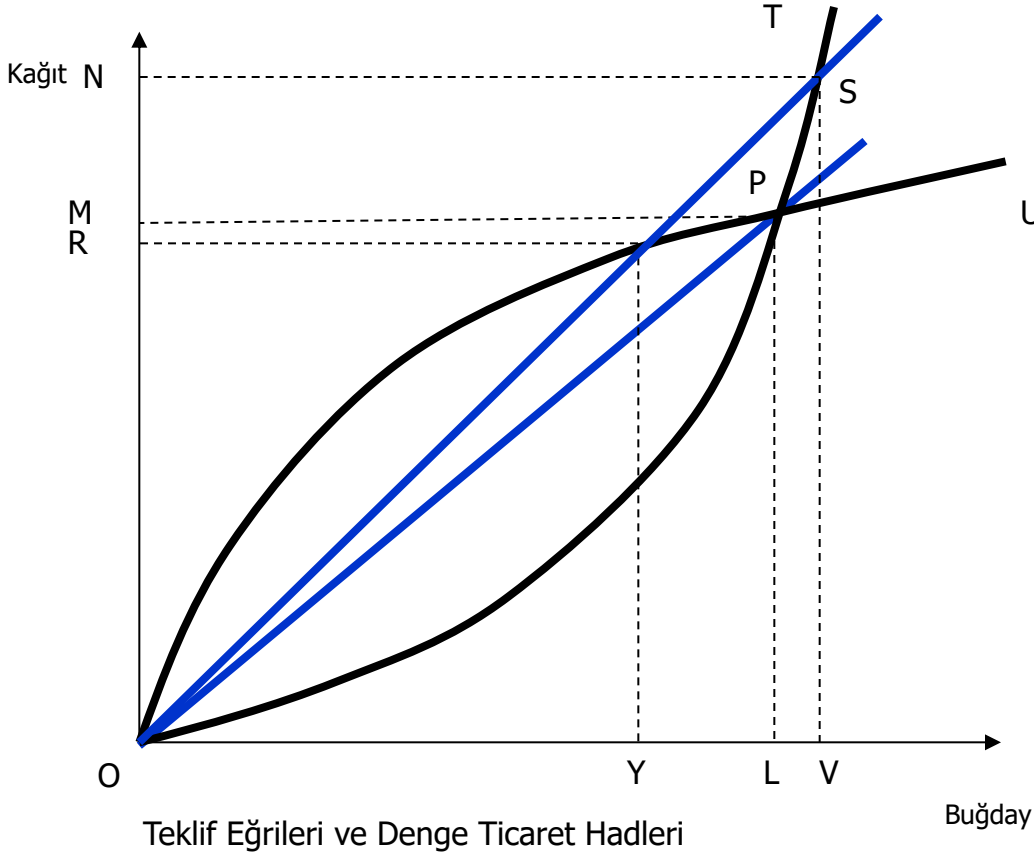
Türkiye ve ABD'nin teklif eğrilerini bileştirerek bu iki ülkenin denge dış ticaret haddine ulaşılabilir.

Denge Dış Ticaret Haddinin Oluşumu

- OT:Türkiye'nin teklif eğrisi
- OU:ABD'nin teklif eğrisi
- OP: Türkiye ve ABD arasında dengeyi sağlayan ticaret haddidir.

Denge Dış Ticaret Haddi DIŞINDA İthalat ve İhracat Miktarları

- OS, OP'den buğday lehine daha yüksek bir ticaret haddidir.

OV: Türkiye'nin Buğday İhracatı

OY: ABD'nin Buğday İthalatı

$$OV > OY$$

VY buğday arz fazlası

ON: Türkiye'nin Kağıt İthalatı

OR: ABD'nin Kağıt İhracatı

$$ON > OR$$

NR kağıt talep fazlası

TEKLİF EĞRİLERİNDE KAYMALAR

Teklif eğrileri bir ülkedeki arz ve talep koşullarının değişmesinden etkilenir. Bu değişim birbirine zıt iki durum oluşturur.

» **Ticaret hadleri etkisi**

» **Ticaret hacmi etkisi**

Ticaret Hadleri Etkisi:

Ticaret hadlerindeki değişimin bir ülkenin refahı ve ithalat gücü üzerindeki etkisidir.

Ticaret Hacmi Etkisi:

Ticaret hadlerindeki değişimin ülkelerin ihracat ve ithalat miktarlarını değiştirmesidir.

1. Ticaret Hadleri Etkisi (Terms of Trade Effect)

Ticaret hadleri, bir ülkenin ihraç ettiği malın fiyatının ithal ettiği malın fiyatına oranıdır.

$$TT = \frac{P_{ihracat}}{P_{ithalat}}$$

Ticaret hadleri etkisi, fiyat oranlarının değişmesi sonucunda ülkenin **daha avantajlı veya dezavantajlı ticaret yapmasıyla** ortaya çıkar.

Mantığı

- Eğer bir ülkenin **ihracat malının fiyatı yükselirse**, aynı miktar ihracatla daha fazla ithalat yapabilir.
- Bu durum ülkenin **refahını artırır**.

Örnek

Türkiye tekstil ihraç edip makine ithal ediyor olsun.

•Önce:

1 birim tekstil = 1 makine

•Sonra:

1 birim tekstil = 2 makine

Artık Türkiye **daha az ihracatla daha fazla ithalat yapabilir.**

Bu durum **ticaret hadlerinin iyileşmesi** ve **ticaret hadleri etkisi** olarak adlandırılır.

Teklif eğrisine etkisi

Ticaret hadleri iyileştiğinde ülke:

- daha fazla ithalat yapmak ister
- teklif eğrisi **dışa doğru kayabilir.**

2. Ticaret Hacmi Etkisi (Trade Volume Effect)

Ticaret hacmi etkisi, ticaret hadlerindeki değişimin **ticaret miktarını (ihracat ve ithalat miktarını)** değiştirmesidir.

Mantığı

Ticaret hadleri iyileştiğinde:

- ülke **daha fazla ithalat talep eder**
- daha fazla **ihracat yapma isteği olur**
- toplam **ticaret hacmi artar.**

Örnek

Başlangıçta:

Türkiye

10 tekstil ihraç → 10 makine ithal

Ticaret hadleri iyileşince:

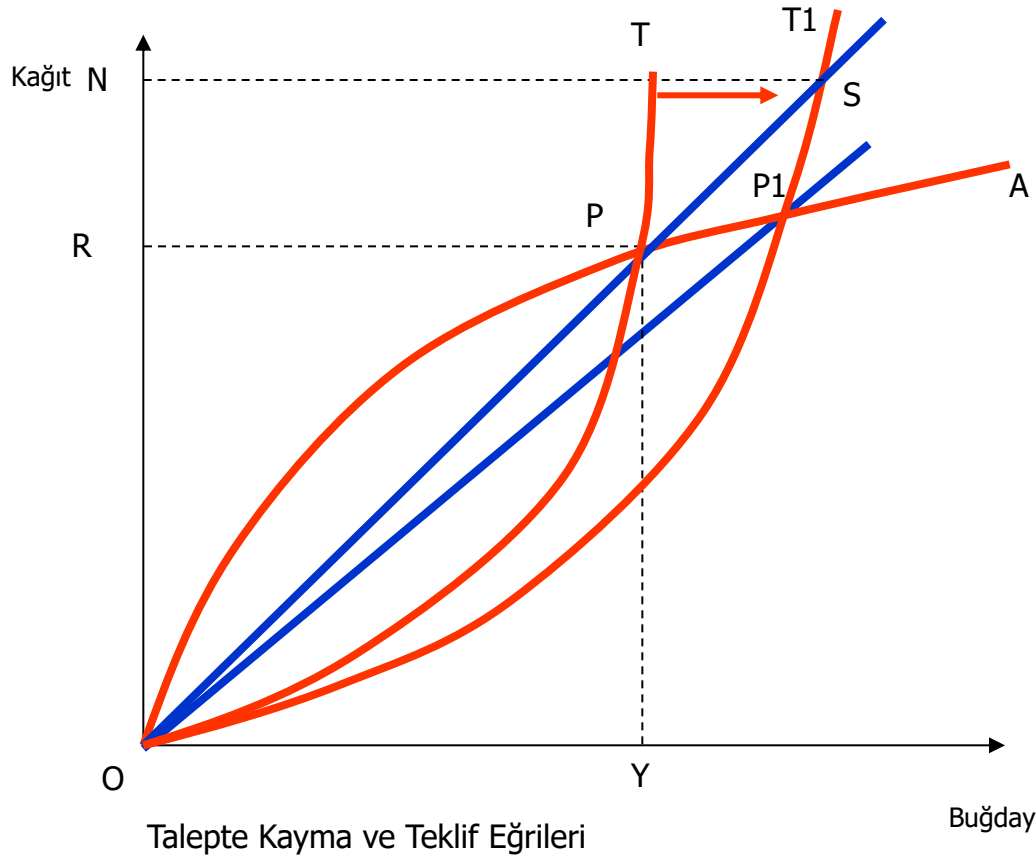
10 tekstil ihraç → 20 makine ithal

Türkiye bu avantajı görünce:

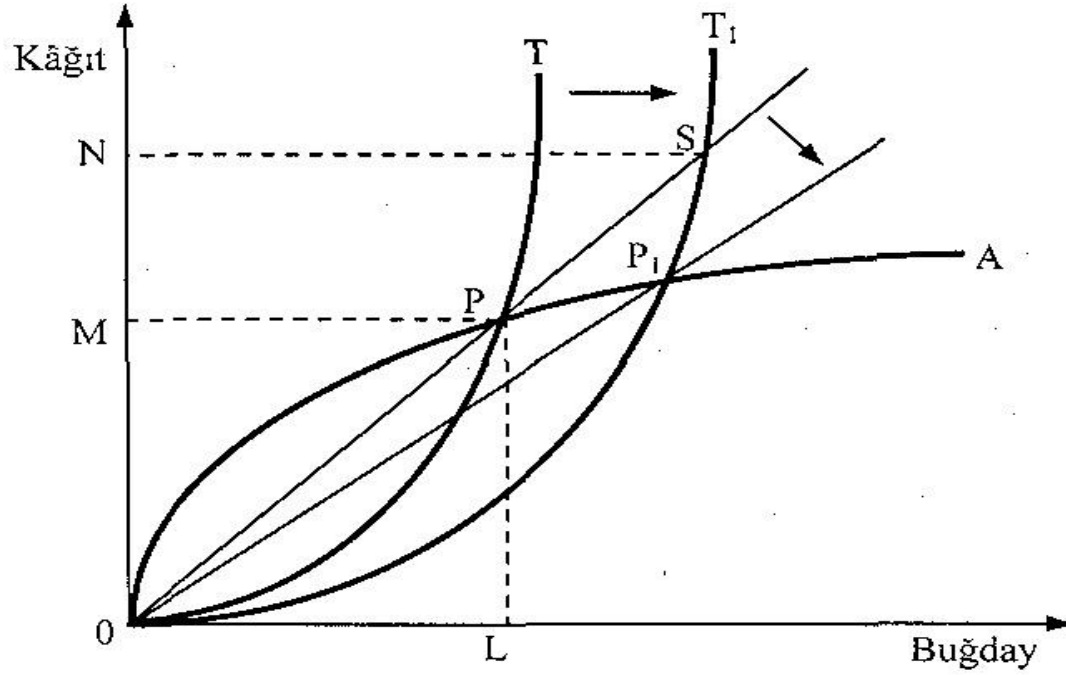
15 tekstil ihraç → 30 makine ithal

Ticaret miktarı arttığı için buna **ticaret hacmi etkisi** denir.

TEKLİF EĞRİLERİNDE KAYMALAR

- Türkiye'de halkın zevk ve tercihleri ithal malı kağıt yönünde değişmiştir. Türkiye bir miktar kağıt karşılığında daha fazla buğday vermeyi kabul eder. Buğday fiyatları düşer. Teklif Eğrisi OT1 şeklinde sağa kayar.
- Dış ticaret hacmindeki genişleme refah düzeyini olumlu etkilerken; dış ticaret hadlerindeki bozulma ise refah düzeyini olumsuz etkiler.

Talepte Kayma ve Teklif Eğrisi

Türkiye'nin kağıt ithalatının arttığını ve bunun sonucunda Türkiye bir birim kağıt karşılığında daha fazla buğday vermeye razı olduğunu varsayalım ve bu varsayımlar altında teklif eğrilerindeki kaymaları inceleyelim.

Dış ticaretteki bu değişmeler Türkiyenin refahı üzerinde birbirine ters iki etki doğurur:

Dış ticaret hacmindeki genişleme refahı olumlu etkiler.

Dış ticaret hadlerinde bozulma ise olumsuz etkiler.

Eğer Türkiyede halkın zevk ve tercihleri ithal malına karşı yönde, yani ihraç malına doğru değişirse teklif eğrisi sola kayar, ticaret hadleri ülke lehine değişir ve dış ticaret hacmi daralır.

Teklif eğrilerini etkileyen arz faktörleri arasında:

Teknolojik gelişme

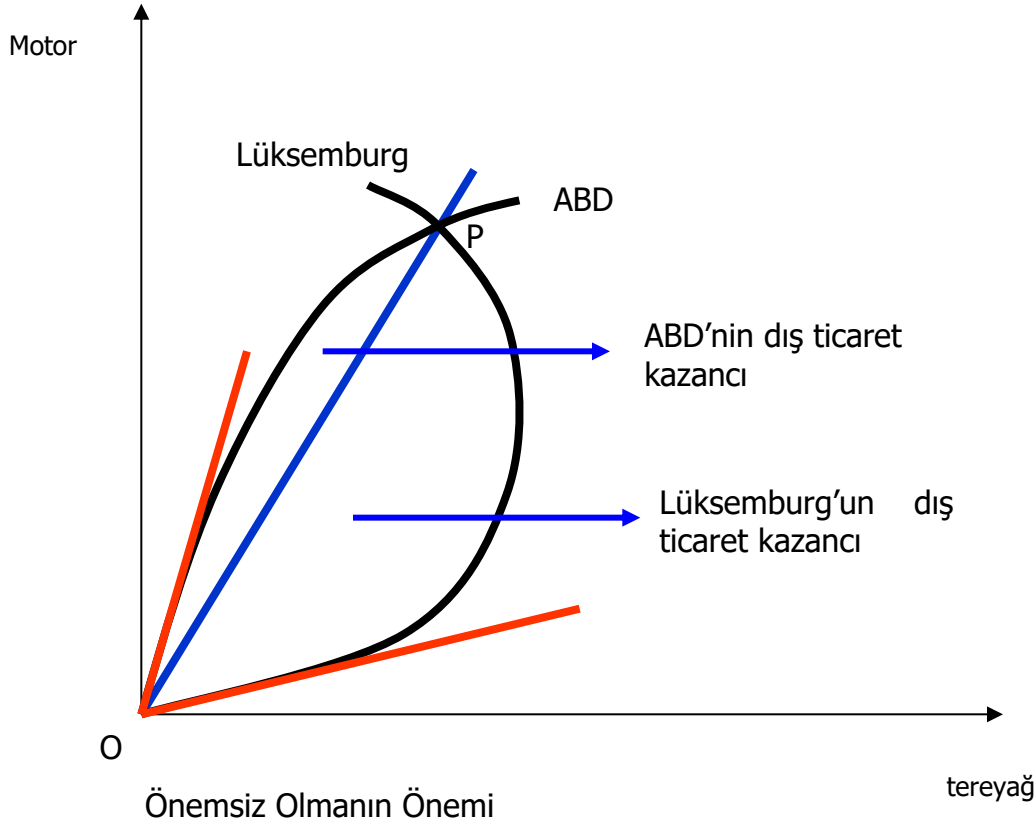
Faktör artışları

Yönetim bilgisinde ilerleme v.s vardır.

Önemsiz Olmanın Önemi(Küçük Ülke Avantajı)

Dış ticaret yapan ülkelerden biri çok küçük bir ülke diğeri ise çok büyük bir ülke ise karşılıklı talep kanununun özel bir durumu ortaya çıkar ve uluslararası ticaret, büyük ülkenin iç maliyet oranından ya da ona yakın bir fiyattan yapılabilir. Dolayısıyla küçük ülke dış ticaretten daha kazançlı çıkacaktır.

ÖNEMSİZ OLMANIN ÖNEMİ (Küçük Ülke Avantajı)

- Lüksemburg dünya ticaretinde önemsiz bir ülke olduğu için karşılıklı talebi dünya fiyatlarını etkilemez.
- Lüksemburg, malını ABD'nin yüksek fiyatından ihraç eder ve ithalatını ise ABD'nin düşük fiyatlarından yapar.

Soru

İki mallı bir dünya düşünelim:

- Türkiye **tekstil ihraç ediyor**
- Almanya **makine ihraç ediyor**

Başlangıçta Türkiye'nin teklif eğrisi üzerinde bir noktada:

- 20 birim tekstil ihraç ederek**
- 10 birim makine ithal etmektedir.**

Bir süre sonra Türkiye'de tekstil üretiminde verimlilik artışı olmuş ve aynı ticaret haddinde Türkiye artık:

- 30 birim tekstil ihraç ederek**
- 15 birim makine ithal etmek istemektedir.**

Sorular

- 1.Başlangıçtaki ticaret haddi nedir?
- 2.Yeni durumda ticaret haddi nedir?
- 3.Teklif eğrisinde nasıl bir kayma olmuştur?
- 4.Ticaret hacmi etkisi var mıdır? Açıklayınız.

1. Başlangıçtaki ticaret haddi

Ticaret haddi, ithal edilen malın ihracat edilen mala oranı gibi burada pratik şekilde yazılabilir:

$$TT = \frac{\textit{İthalat}}{\textit{İhracat}}$$

Başlangıçta:

$$TT = \frac{10}{20} = 0.5$$

Yani:

•1 birim tekstil = 0.5 birim makine

veya

•2 birim tekstil = 1 birim makine

2. Yeni durumdaki ticaret haddi

Yeni durumda:

$$TT = \frac{15}{30} = 0.5$$

Yani yeni durumda da:

•1 birim tekstil = 0.5 birim makine

Burada ticaret haddi değişmemiştir.

3. Teklif eğrisinde nasıl bir kayma olmuştur?

Başlangıç noktası:

- $20X, 10Y$

Yeni nokta:

- $30X, 15Y$

Aynı ticaret haddinde ülke artık hem:

- daha fazla ihracat yapıyor

- daha fazla ithalat talep ediyor

Bu nedenle teklif eğrisi:

- sağa/dışa kaymıştır.**

Neden?

Çünkü tekstil üretimindeki verimlilik artışı Türkiye'nin ihraç kapasitesini artırmıştır.

4. Ticaret hacmi etkisi var mıdır?

Evet, vardır.

Başlangıçta ticaret hacmi:

- 20 birim tekstil ihracatı
- 10 birim makine ithalatı

Yeni durumda:

- 30 birim tekstil ihracatı
- 15 birim makine ithalatı

Ticaret miktarı arttığı için:

- ticaret hacmi etkisi vardır**
- hem ihracat hem ithalat artmıştır

Ancak ticaret haddi değişmediği için:

- ticaret hadleri etkisi yoktur**

Kaynaklar

- P. Krugman and M. Obstfeld, **International Economics: Theory and Policy**, Seventh Edition Pearson – Addison Weasley.
- Mumcu, N. (1969). Pür Dış Ticaret Teorisi ve İktisadi Gelişme. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- James Gerber, **International Economics**, Third Edition, Pearson Education , 2005.
- Hepaktan, E. ve Karakayalı, H. (2009). 1980-2008 Döneminde Türkiye'nin Dış Ticaret Hadlerinin Analizi. Sosyal Bilimler Dergisi, 7/2, 182-183.
- H. Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat: Teori, Politika ve Uygulama**, XV. Baskı, İstanbul, 2007.
- R. Karluk, **Uluslararası Ekonomi: Teori ve Politika**, IX. Baskı, İstanbul, 2009.
- Kazgan, G. (1972). Uluslararası Ekonomi (C.P. Kinleberger'den Uyarlama). Yalkın Ofset, İstanbul.
- Haberler, G. (1961). A Survey of International Trade Theory. Special Papers In International Economics, 1.
- Salvatore, D. (1998). International Economics. Fordham University Press, Newyork.
- İyibozkurt, E. (1982). Dış Ticaret Teori ve Politika (Cilt 6). Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayını, Trabzon.
- Kumbaracıbaşı, O. (1976). Dış Ticaret Teorisi ve Uluslararası Ekonomi (Cilt 103). Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara